การผ่าท้องเพื่อเอาลูกออกในสุกร

(Caesarian Section in Swine)

โดยนายสัตวแพทย์นิสิต ตั้งตระการพงษ์

สัตวแพทย์วิทยา เจริญพานิช

สถานีตรวจโรคสัตว์ จังหวัดพิษณุโลก

การผ่าตัดเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยเหลือให้สัตว์ป่วยรอดชีวิต และดูเหมือนจะให้ผลเกือบ ๑๐๐ % ถ้าหากเราเลือกช่วงการช่วยเหลือให้ถูกต้อง คำกล่าวที่ว่า "การผ่าตัดเป็นวิธีสุดท้าย" นั้นย่อมไม่ถูกต้องนัก บางครั้งการทดลองรักษาทางยาอาจทำให้โรคกำเริบหนักถึงขั้นนี้แล้วการผ่าตัดย่อมเสี่ยงต่อชีวิตสัตว์ การผ่าตัดนี้ถือเอาเรื่องประสพการเคยผ่านการผ่าตัดมามากเป็นครู การได้เห็นได้ยิน ได้ฟัง ตำรา ช่วยประกอบการตัดสินใจ สมัยเมื่อผมเรียนก็ไม่เคยมีอาจารย์ท่านใดผ่าสุกรเอาลูกออกให้ดู ขอแทรกเกล็ดนิดหน่อยเพื่อให้เรื่องนี้เข้มข้นขึ้นว่า ทำไม ? ผู้ที่เกือบสอบตกวิชาศัลยศาสตร์อย่างผมจึงต้องมาใช้ชีวิต ผ่า ๆ ตัด ๆ อยู่เป็นประจำ ครูที่ผ่าท้องสุกรให้ดูนั้นคือ พี่ดิลก เกษรสมบัติ ขณะนั้นผมกับหมอศุภชัย ได้ไปปฏิบัติงานอยู่ที่สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์ทับกวางร่วมกับหมอองอาจและหมอเปรม ชุมถนอม ครูผมท่านก็ไปราชการที่นั้น พอดีเจ้าของเล้าหมูที่วิหารแดง เขาไปตามหมอองอาจไปช่วยทำคลอดแม่สุกรที่คลอดลูกยังไม่ออก พวกคณะเรา ๕ คน ก็ไปกันพอถึงคอกก็ทราบว่าแม่สุกรได้ตายแล้วพวกเรา ๔ คนก็ถามครูว่าผ่าหมูเอาลูกออกเขาทำอย่างไร ? ครูเราก็แสดงกับสุกรตายให้ดู โดยเอามีดผ่าที่สวาป เอามดลูกออกมาผ่าเอาลูกออกให้ดู ภาพนั้นช่างติดตามากระทั่งทุกวันนี้ เราเคยเห็นจากของตายแล้ว แต่ต้องมาผ่าของมีชีวิตที่พิษณุโลก ด้วยแรงใจที่อยากจะช่วยเหลือผู้เลี้ยงสุกร จึงต้องตัดสินใจผ่าตัดเอาลูกออก โดยอาศัยหลักที่ได้เรียนมาแล้วประกอบกับมีครูทำให้ดู ผลปรากฏว่าแม่สุกร ๒ ตัวแรกที่ถูกหั่นโดยฝีมือผมตายทั้งคู่หลังการ

ผ่าตัดเสร็จแล้ว แต่ก็ทำความประทับใจให้แก่เจ้าของสัตว์มาก ผมก็ไม่ท้อถอย พยายามศึกษาหาสาเหตุ ค่อยแก้ไขไปเรื่อย ๆ ขณะนี้ผมได้ผ่าตัดช่วยแม่สุกรเอาลูกออกมาประมาณ ๒๐ ตัว ในปี ๑๗ ที่ผ่านมานี้ ผมผ่าประมาณ ๖ ตัว แม่สุกรรอดชีวิตหมด จึงพอที่จะประมวลความคิดเห็นเท่าที่จะถ่ายทอดได้ลงมาในเรื่องนี้ ส่วนที่มีการผิดพลาดขอให้ทักทวงมาได้เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนร่วม ส่วนความดีนั้นขอให้สักการะแก่ครูและอาจารย์ที่สอนมา

ขั้นแรกเราต้องทราบสาเหตุการคลอดยากก่อนดังนี้

สาเหตุข้างแม่สุกร —

๑. ช่องคลอดเล็ก
๒. มดลูกเฉื่อยชา
๓. แม่สุกรอ่อนแอมาก

สาเหตุข้างลูกสุกร —

๑. ลูกสุกรโตเกินไป
๒. เกิดท่าผิดปรกติ
๓. ลูกตายในท้อง

เมื่อเราถูกตามตัวไปช่วยทำคลอดแม่สุกรคลอดลูกยากนั้น เรามักจะพบว่า แม่สุกรคลอดลูกไม่ออกมาคืนหนึ่งแล้ว บางรายบอกว่าลูกติดมา ๒ วันแล้ว และเกือบทุกรายเจ้าของได้ล้วงช่วยคลอดมาแล้วเกือบทั้งนั้น สภาพของแม่สุกรบางตัวก็อ่อนแอมาก นอนเฉยหมดลม

เบ่ง บางตัวก็แข็งแรงดี การตัดสินใจผ่าตัดช่วยแม่สุกรคลอดลูกยากก็เกิดขึ้นตรงนี้ ในรายที่ต้องตัดสินใจผ่าตัดแน่นอน และเป็นวิธีเดียวเท่านั้น ไม่เช่นนั้นต้องส่งโรงฆ่าสัตว์ก็คือ

๑. ช่องคลอดแม่สุกรเล็ก มักเกิดในแม่สุกรท้องแรก มือหมดยังสอดเข้าช่องคลอดไม่ได้ หรือช่องเชิงกรานแคบลูกไม่สามารถผ่านออกมาได้

๒. ลูกสุกรโตเกินไป ไม่สามารถผ่านช่องเชิงกรานได้

๓. ลูกสุกรตายในท้อง แล้วขึ้นอืด คับมดลูก ดึงเท่าไรก็ไม่ออก โดยใช้วิธีเอามือล้วงเข้าไปในช่องคลอดใช้นิ้วชี้กับนิ้วกลางเปรียบเหมือนตะขอไปเกาะที่ลูกตาทั้ง ๒ ข้าง ดึงยังไม่ออก

๔. ในรายที่แม่สุกรอ่อนแอไม่มีลมเบ่ง ถ้าหากลูกอยู่ในท้องหลายตัว การใช้ยาบีบมดลูก หรือล้วงเอาออกก็เชื่อว่ายังออกไม่หมด และจะยิ่งทำให้แม่เสียกำลังมาก ควรตัดสินใจผ่าเอาลูกออกตั้งแต่แรก ๆ

เมื่อเราไปถึงคอก ควรจะสังเกตุสภาพโดยทั่ว ๆ ไปดังที่กล่าวมา และทำการล้วงตรวจดู โดยยึดหลักสาเหตุแห่งการคลอดยากทั้ง ๖ ข้อ ถ้าสามารถแก้ไขได้ควรจะช่วยคลอดเดี๋ยวนั้น และคำนึงหลัก ๔ ข้อ ที่จะตัดสินใจผ่าตัดเอาลูกออก ควรซักประวัติเจ้าของให้ดี โดยถือหลักดังนี้

๑. ช่วงเวลาที่ลูกติด — ลูกติดมานาน ๑—๑๘ ช.ม. ผ่าตัดได้ผลดีมาก
— " ——— " ๒๔—๔๘ ,, ผ่าตัดได้ผลพอสมควร
— " ——— " เกิน ๔๘ ช.ม. การผ่าตัดเสี่ยงมาก

๒. สภาพของแม่ ความอ่อนแอของแม่สุกรเป็นอุปสรรคของการผ่าตัดที่จะให้ได้ผล โดยลองไล่ให้แม่สุกรลุกขึ้นด้วยวิธีใดก็ได้ หากไล่แล้วยังไม่ลุกแสดงว่าแม่สุกรอ่อนแอจะอ่อนแอมากหรือน้อยขอให้อยู่ในดุลยพินิจของหมอ ถ้าจะผ่าตัดต้องเอาสาเหตุอื่นมารวมด้วย

๓. เศรษฐกิจ ต้องคำนึงถึงสุกรเราเลี้ยงไว้ฆ่ากินเนื้อ ถ้าหากแนะนำให้เจ้าของขายไปโรงฆ่าสัตว์จะถูกตัดราคามากหรือน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับค่าผ่าตัดและการเสี่ยงต่อ

การตาย ข้อนี้ใช้ไม่ได้กับชาวพุทธเราเพราะความเมตตาสงสาร ผมพบหลายราย ที่บอกว่า “ขอให้หมอช่วยเหลือจะทำอย่างไรก็ได้เสียเงินเท่าไรก็ยอม ถึงมันจะตายก็ช่าง ขอให้เราได้ช่วยเหลือมันสุดความสามารถก็แล้วกัน”

อีกอย่างที่ลืมไม่ได้คือต้องบอกเจ้าของว่า ถึงแม้ว่าผ่าเอาลูกออกแล้ว ลูกยังมีชีวิตอยู่ แต่อาจเลี้ยงไม่รอด เพราะแม่สุกรหลังผ่าตัดแล้วน้ำนมจะแห้ง ข้าพเจ้าผ่ามาทุกรายจะเป็นเช่นนี้

การเตียมการผ่าตัด

๑. การบังคับแม่สุกร โดยใช้เชือกผูกปากบนเหนือเขี้ยวให้ห่างจากคอกประมาณ ๕๐ ซ.ม.

๒. ใช้ยาคลอโปรมาซีน ขนาด ๑—๒ ม.ก. / ปอนด์ ฉีดเข้าเส้นเลือดที่ใบหูหรือใช้ซอดแอกตีง บาบิทูเรตก็ได้ การใช้ลองแอกตีง บาบิทูเรต ควบกับ คลอโปรมาซีน จะทำให้ผ่าตัดสะดวกก็จริง แต่เกิดปัญหาตอนฟื้น ประมาณ ๓ ราย ที่ตายขณะฟื้นโดยการใช้ยาควบคู่แบบนี้

๓. เมื่อสุกรนอนลง เชือกที่ปากไม่ต้องแก้ แต่ขยับผูกให้ตึง จะผ่าข้างซ้ายหรือข้างขวาก็ได้ตามถนัด ใช้เชือกผูกขาหน้าคู่กันดึงไปผูกกับคอกให้ตึง ขาหลังก็เช่นเดียวกัน

๔. ใช้ไซโลเคนฉีดให้ชาตรงบริเวณที่จะผ่า

ตำแหน่งที่ผ่า

๑. แฟรงค์หรือสวาบ แรก ๆ ข้าพเจ้าก็ใช้วิธีนี้ แต่มีข้อเสียดังนี้ ดึงเอามดลูกขึ้นมาที่ปากแผลได้ยาก และไม่ค่อยได้ตรงกับบอดี้ออฟ ยูเทอร์รัส มักจะผ่าตรงบีกมดลูก บางทีต้องผ่าทั้ง ๒ บีก

๒. ผ่าเหนือราวนมเริ่มต้นตรงเต้านมคู่ที่ ๒ (จากข้างหลัง) ทำมุมกับเส้นขนาน

ราวนมประมาณ ๓๐° ไปทางหัว ตำแหน่งนี้สะดวกมาก ดึงมดลูกออกมาผ่าข้างนอกได้สะดวก มักจะผ่าตรงบอดี้ออฟ ยูเทอร์รัส ส่วนใหญ่จะตรงง่ามหนังสะติกพอดี ผ่าได้เลย

เบ็ดเตล็ด สิ่งที่ควรกล่าวไว้ในที่นี้คือ

๑. การผ่าสุกรเอาลูกออกนี้ ไม่จำเป็นให้สุกรสลบมาก เอาแค่นอนหลับก็พอ ตอนผ่าสุกรสะดุ้งนิดหน่อยจะดีมาก

๒. เมื่อผ่าถึงกล้ามเนื้อควรจะฉีกกล้ามเนื้อตามยาว ไม่ควรใช้มีดตัดตามขวางจะทำให้เสียเลือดน้อย การเย็บสะดวก

๓. อุปสรรคที่พบบ่อย คือน้ำปัสสาวะเต็มกะเพาะ ถ้าหากมาขัดขวางการทำงานมากหรือทำงานไม่สะดวก ควรเจาะเอาออกก่อน

สรุป

การผ่าตัดเพื่อเอาลูกสุกรออก เท่าที่ข้าพเจ้าทำรายงานนี้คือ ตัดสินใจผ่าตัดแต่เนิ่น ๆ ได้ผลดี ใช้ยานอนหลับควบคู่กับยาชาเฉพาะที่ และผ่าเหนือเต้านมจะได้รับความสำเร็จดีมาก.

ด้วยอภินันทนาการจาก

ผู้ใหญ่สมบุญ กิจบำรุง

เจ้าของฟาร์ม สมบุญฟาร์ม